

א. שנינו: שור הנסקל שהוזמו עדיו – מותר בהנאה, בין אם נסקל ובין אם לא נסקל. הוכחו עדיו ע"י עדים אחרים, והרי כאן 'תרי ותרי' – מבואר בגמרא שאסור בהנאה.

פרשו התוס' שאינו נסקל מפני הספק. לשיטת רבנו תם (ועוד) ששור הנסקל לא נאסר בהנאה מחיים – הריהו מותר בהנאה, ורק לאחר מיתה אסור מפני הספק. ולדעת רש"י שהוא אסור מחיים, אם גמרו את דינו ואח"כ הוכחו – אסור להנות ממנו מחמת הספק (עפ"י תוס'). ואולם אם באו העדים קודם גמר דין, הרי כיון שאין גומרים דינו – מותר בהנאה (מנ"ח נב,ו). ובשפת-אמת חכך לומר שגם אם באו אחר גמר דין, הלא הוברר שהיה זה דין טעות כי כשפסקו לא ידעו על עדי ההכחשה.

אמר ר' כרוספדאי אמר ר' יוחנן: שור הנסקל שהוזמו עדיו – כל המחזיק בו זכה בו, לפי שבעליו הפקירוהו ונתאישו ממנו כבר.

אמר רבא: מסתבר שזה דוקא כאשר הוא אינו יודע שהעדים משקרים, אבל אם יודע שהם משקרים, כגון שאמרו רבע הוא את שורו – אינו מפקירו, שהרי מחזיר לטרוח להכחישם.

א. כן פסק הרמב"ם (נוקי ממון יא,ג). ויש מי שצידד שהירושלמי אינו מחלק בדבר (ע' פרי יצחק ח"ב סוס"י סד).

ב. האחרונים הביאו שבירושלמי (ב"ק ד,ה; סנהדרין ו,ב) נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש בעיקר דין זה, ולדעת ר"ל כל שהוזמו העדים – יאוש טעות הוא ואי אפשר לזכות בו (ואולם בסוגיתנו מובא דין עיר הנדחת שהוזמו עדיה בשם ריש לקיש. וצ"ל לכאורה שנחלקו התלמודים בדעתו).

ג. לדעת האומר רובע ונרבע אינו אסור בהנאה (רבנו אפרים) – לא זכה בו המחזיק אלא כדמי שור חי, אבל שווי הנבלה שייך לבעלים (עפ"י תוס'). ומועיל הפקר לחצאין בכגון זה. ואין הדבר ברור – ע' אחיעזר ח"ג מא,א; אבי עזרי (חמישיאה) זכיה יב,יד; חדושים ובאורים ח,ד).

ב. עיר הנדחת שהוזמו עדיה – כל המחזיק בממונה זכה בו. ואפילו אנשיה יודעים בעצמם שעדי שקר היו כבר הפקירו כל ממונם, כי כל אחד מהם סבור שאחרים חטאו.

א. יש אומרים שלא זכה המחזיק אלא במטלטלין ולא בקרקעות, שאין יאוש בקרקע (ע' בית הלוי מה,ט-י).

ב. באופן שבעל הממון יודע גם באחרים שלא חטאו, ויש להם אפשרות לבטל העדות ע"י הזמה – אין כאן יאוש, כדברי רבא (מנ"ח תסד,ל).

ג. הוכחו עדיו ע"י עדים – נסתפק במנחת חינוך (תסד,כט) שמא כיון שאינם נהרגים אין הממון נאסר, או שמא דנים זאת כספק איסור לחומרא, או אפשר שמעמידים הממון בחזקתו.

דין הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשרי בה – בבבא בתרא קלז'קלח.

דף כה

מ. א. מאימתי עגלה ערופה נאסרת בהנאה?

ב. עגלה שנשחטה במקום להערף – האם נתקיימה מצוותה?

ג. נודע ההורג קודם העריפה או לאחריה – מה דינה?

שאלות ותשובות לסיכום מסכת כריתות

א. רב המנונא אמר: עגלה ערופה נאסרת מחיים, ופרשו: משעת ירידתה לנחל (למדו כן מן ההשוואה לצפורי מצורע, שנאסרת בהנאה בחייהם). ורבא (רבה) אמר: לאחר עריפה נאסרת. והוכיחו שנחלקו תנאים בדבר.

ב. נשחטה במקום להערף – פסולה. [רבא צידד שמא דעת ר' שמעון אינה כן, אך לפי המסקנא אין צורך לחדש זאת ומשמע שאין חולק בדבר].

ג. נודע ההורג עד שלא נערפה העגלה – תצא ותרעה בעדר. כן שנינו במשנתנו. ומבואר בגמרא שלפי הדעה שעגלה ערופה נאסרת מחיים, אם נמצא לאחר שנאסרה – עומדת באיסורה.

א. יתכן ולדעת ר"מ במשנה שאשם תלוי מוקדש בתנאי, הוא הדין לעגלה ערופה, וא"כ אפילו למאן דאמר נאסרת מחיים, אם נמצא ההורג קודם עריפתה – תצא ותרעה בעדר (ע' תד"ה הא; אביר יעקב).

ב. כבר עמדו המפרשים על דברי הרמב"ם שמצד אחד נראה שפסק תצא ותרעה בעדר כסתם מתניתין, ומאיך פסק שנאסרת מחיים.

נמצא לאחר עריפה – תיקבר במקומה כדין כל עגלה ערופה, שעל הספק באה מתחילה, כיפרה ספקה והלכה לה.

מא. א. האם אשם תלוי בא בנדבה? האם הוא מכפר על לאוין שאין בהם כרת?

ב. חייבי חטאות ואשמות שעבר עליהם יום הכיפורים – האם עדיין הם עומדים בחיובם? וכיצד הדין כשנתחייבו ביוהכ"פ עצמו?

א. ר' אליעזר אומר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל עת שירצה [שהרי כשנודע לו חטאו מביא חטאת – נמצא שאין האשם חובה אלא כנדבת עולה ושלמים]. הוא היה נקרא 'אשם חסידים'.

ויש אומרים שאינו בא אלא על עבירת 'לאו' אפילו אין בו כרת (אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם). ולדעה זו אין מניחים אדם להביא אשם תלוי מיד לאחר יום הכיפורים, עד שייכנס לבית הספק.

א. רש"י מפרש בעבירת לאו שלא נודעה לו. והתוס' פרשו שהוא הדין [וכל שכן] כשנודע לו, ואין הדבר עליו חובה [כ'לא הודע' של עבירת כרת] אלא רשות.

ב. י"א שנחלקו שתי הדעות אליבא דר' אליעזר; לתנא קמא אשם תלוי בא בנדבה ממש, גם אם ידוע לו שלא חטא, ול'אמרו לו' אינו ממש נדבה אלא בא על חטא כלשהו (עפ"י תבואות שור ה סק"ח). ואולם גם לר' אליעזר אליבא דתנא קמא, אשם תלוי הבא על חטא שיש בו חטאת – חובה גמורה היא, אלא שהוא בא גם בנדבה (ערוך לנר; חדושים ובאורים ז, ת. וכבר מבואר כן בתוס' ית. ד"ה באנו ובשיטמ"ק שם אות ה).

ג. גם לר"א שאשם תלוי בא בנדבה – נראה שאינו בא לאחר מיתה. (חדושים ובאורים זכחים א, ג). וחכמים אומרים: אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזודונו כרת ושגגתו חטאת (מצות – מצות). ואע"פ שהאשם בא חובה, כאשר נודע החטא חייבים להביא עוד חטאת, שהתורה חסה על גופו של ישראל וחייבתו להביא אשם להגן מן היסורים עד שיוודע.

[לדברי ר' עקיבא (כב), בא גם על ספק-מעילה, אע"פ שאין בה כרת וחטאת].

א. מהטור (יו"ד ה; או"ח א ובב"י) נראה שפסק כר' אליעזר שאשם תלוי בא בנדבה [וי"א בדעת הטור שספק הוא כיצד ההלכה. עפ"י תבואות שור ה סק"ח]. וכן דעת אביו הרא"ש (חולין סופ"ב). ואולם הרמב"ם פוסק שאינו בא בנדבה. וכן נראית דעת השו"ע (שם. ע"ש בש"ך).

ב. יש צד בתוס' (שבת עה.) שיש אשם תלוי בשפחה חרופה. ואולם משמע שנקטו לעיקר שאין בה א"ת (וכ"כ הריטב"א בשם התוס'. וכ"ד הרמב"ן שם. וכן מפורש בתוספתא א,ט).

ב. חייבי חטאות ואשמות ודאיים הבאים לכפרה, שעבר עליהם יוהכ"פ – חייבים להביא אחר יוהכ"פ. (אביי דרש מואת כל פשעיהם לכל חטאתם – אינו מכפר אלא על חטאים דומיא דרוב פשעים, שאינם בני קרבן. ורב תחליפא דרש ממכל חטאתיכם לפני ה' – אינו מכפר אלא על חטאים שאין מכיר בהם אלא המקום, שלא נודעו לבני אדם. וע"ע תו"כ ויקרא ד פ"ט ופ"י). ואפילו לא נודע חטאם אלא לאחר יוהכ"פ – לא נפטרו (לכך ייתר הכתוב 'דיעה' ביחיד, בנשיא ובציבור – ללמד שאפילו נודע לאחר יוהכ"פ חייבים (כו. בערוך-לנר (יח) כתב לצדד שבאשם ודאי, אם לא נודע לו אלא לאחר יוהכ"פ – אינו מביא. וכבר תמחו על דבריו – ע' הדושים ובאורים ט,י). אבל חייבי אשמות-תלויים שעבר עליהם יוהכ"פ – נפטרו (מכל חטאתיכם לפני ה'). ואפילו ספק עבירה שבא ביוהכ"פ עצמו, אפילו עם חשיכה – פטור, שכל היום מכפר [ואולם המבעט בכפרת היום שאין יוהכ"פ מכפר עליו, חייב להביא אח"כ אשם תלוי כששב. ע' לעיל ז].

א. נסתפקו אחרונים ז"ל, כשהפריש אשם תלוי ואח"כ עבר עליו יוהכ"פ, שמא דינו כנודע לו קודם שחטיטה ואינו קרב או שמא יקריבנו.

ב. יש לעיין כשחטא ואינו יודע במה חטא, כגון בדם או בחלב – האם יוהכ"פ מכפר (שפת אמת).

דף כו

מב. א. חייבי מלקיות שעבר עליהם יום הכיפורים – מה דינם?
 ב. ספק-יולדת; ספק-מצורע, ספק-נזיר, סוטה, עגלה-ערופה – שעבר עליהם יוהכ"פ, מה דינם?
 ג. המביא אשם תלוי ואחר כך נודע לו חטאו – מה דינו?

א. חייבי מלקיות שעבר עליהם יום הכפורים – לא נפטרו מחיובם. ואעפ"י ששנינו שיוהכ"פ מכפר על 'לא תעשה' במזיד, זהו דוקא כשלא התרו ולא נתחייבו מלקות, אבל כשהתרו – לוקים.

ב. ספק-יולדת, ספק-מצורע, ספק-נזיר (כלומר נזיר שיש ספק אם נטמא), שעבר עליהם יוהכ"פ – חייבים בקרבן, שאין קרבנם בא לכפרה אלא להכשירם, הלכך לא נפטרו ביוהכ"פ.

והוא הדין לסוטה – אין יוהכ"פ פוטר, אם משום לכל חטאתם – ולא לכל טומאתם (ר' הושעיא. יש שאינם גורסים תירוץ זה – ע' באר שבע; אביר יעקב), אם משום שהבועל מכיר בו, ויוהכ"פ מכפר רק על חטא שאין מכיר בו אלא המקום (אביי), אם משום שמנחתה באה לברר עוון ולא לכפרה (רבא).

והוא הדין לעגלה ערופה הבאה בספק – אם משום שהורג מכיר (אביי), אם משום שנאמר ולא רץ לא יכפר לדם אשר שפך בה (רבא), או משום כפר לעמך... אשר פדית – גילה הכתוב שראויה לכפר על יוצאי מצרים, הגם שעברו כמה ימי כיפור (רב פפא).

ג. המביא אשם תלוי ואח"כ נודע לו חטאו – חייב להביא חטאת (או הודע אליו – מכל מקום. ובשר האשם נאכל משנה כג:). והאשם מועיל לו עד שיוודע; שאם מת בינתים – מת בלא עוון (ר' זירא), או להגן עליו מן היסורים (רבא, שהתורה חסה על גופם של ישראל – לעיל כה.).